

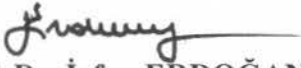
T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

SAYI: 382	TARİH: 25.09.2006	KONU: Sosyal Bilimler Lisesi Sosyal Bilimler Dersi (Hazırlık Sınıfı) Öğretim Programı
ÖNCEKİ KARARIN SAYI:	TARİH:	

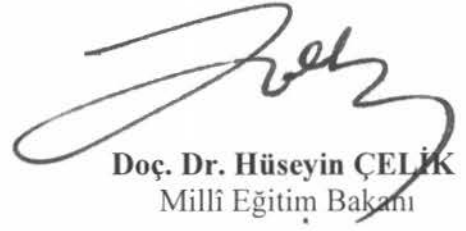
Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 31.08.2006 tarih ve 11274 sayılı teklif yazısı üzerine Kurulumuzda görüşülen, **Sosyal Bilimler Lisesi Sosyal Bilimler Dersi (Hazırlık Sınıfı) Öğretim Programının** 2006-2007 Öğretim Yılından itibaren uygulanmak üzere ekli örneğine göre kabulü,

Söz konusu dersin öğretim programına göre hazırlanacak baskıya hazır nüshaların, incelenmek üzere Daire Başkanlığına ilk başvurularının 2007 Mart ayında ve bunlardan Mayıs ayının son iş gününe kadar Kurulda ders kitabı olarak kabul edilenlerin Haziran ayında yayımlanacak Tebliğler Dergisinde duyurusunun yapılması,

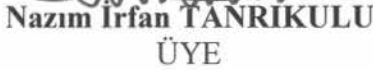
kararlaştırıldı.

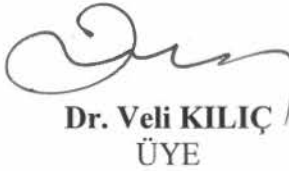
Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN
Kurul Başkanı

Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK
Millî Eğitim Bakanı

Nazım İrfan TANRIKULU
ÜYE

Dr. Veli KILIÇ
ÜYE

Ömer ÖZCAN
ÜYE

Füsün KÖKSAL
ÜYE

Ahmet SÖNMEZ
ÜYE

Ahmet Ergun BEDÜK
ÜYE

Zübeyir YILMAZ
ÜYE

İbrahim BÜKEL
ÜYE

Hüseyin Alp BOYDAK
ÜYE

Dr. Muammer YILDIZ
ÜYE

Halil AŞICI
ÜYE

Merdan TUFAN
ÜYE

Prof. Dr. Ali İlker GÜMÜŞELİ
ÜYE

Dr. Vahap ÖZPOLAT
ÜYE

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**SOSYAL BİLİMLER LİSESİ
SOSYAL BİLİMLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI
(Hazırlık Sınıfı)**

2006

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Orta Öğretim Genel Müdürlüğü

SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI
(HAZIRLIK SINIFI)
ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

Koordinasyon

Medine KARAPINAR

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

Üyeler

Dr. Vahap ÖZPOLAT

Talim ve Terbiye Kurulu Başkan Yardımcısı

Dr. Sevim CAN

Tarih Öğretmeni

Kubilay ÇETİN

Tarih Öğretmeni

Nesrin TAŞKESENLİOĞLU

Tarih Öğretmeni

Abdi ERDOĞAN

Coğrafya Öğretmeni

Aşkın ÖZDEMİR

Coğrafya Öğretmeni

Ertan ÖZCAN

Felsefe Grubu Öğretmeni

Gülten EROĞLU

Felsefe Grubu Öğretmeni

Nurgül ELVERDİ

Felsefe Grubu Öğretmeni

Selma UDUM

Psikoloji Öğretmeni

Berna SERDAR

Program Geliştirme Uzmanı

Seher ULUTAŞ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Banu ÖZDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

ÖNSÖZ

Dünyada bilginin önemi hızla artarken, “bilgi” kavramı ve “bilim” anlayışı da hızla değişmektedir. Bilgi toplumu oluşum sürecini başlatan bu gelişmelerin bilgi toplumunun ekonomik büyüme sürecini hızlandırıcı, sosyal alt yapı hizmetlerinin sunumunu iyileştirici ve kültürel etkileşimi artırıcı etkileri olduğu da açıktır.

Günümüzde ekonomik ve sosyal kalkınmanın en önemli bileşeni olan eğitim, tüm dünyada hızlı ve sürekli bir değişim içindedir. Gelişmiş tüm ülkeler, özellikle son yıllarda yoğun bir şekilde eğitimde reform çalışmaları başlatmışlardır.

Bütün bunların sonucunda; ülkemizde de eğitime olan talep farklılık göstermekte, eğitim sistemimizde çeşitli değişim ve gelişmeler yaşanmaktadır.

İç dinamikler ve AB eğitim sistemi normlarına uyum sürecinin dayanağını oluşturduğu “Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması” kapsamında yürütülen bir dizi çalışma hayata geçirilmiş bulunmaktadır. Bu çalışmalardan en önemlilerinden biri ise; haftalık ders çizelgeleri ve buna dayalı olarak öğretim programlarının yeniden düzenlenmesidir.

Bu kapsamda yürütülen “Program Geliştirme” çalışmalarında; eğitim sistemi bir bütün olarak ele alınmış ve “nasıl bir insan modeli?” sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Anayasa, kanunlar, kalkınma plânları, şura kararları, akademik tezler, araştırmalar vb. kaynaklar gözden geçirilerek ülkemizin mevcut eğitim özelliklerinin belirlenmesi, başarı ve başarısızlıkların değerlendirilmesi ve ortaya çıkan sonuçların yeni öğretim programlarına yansıtılarak ilköğretim ve orta öğretim programlarının bütünsel bir yaklaşımla hazırlanması sağlanmıştır.

Öğretim programları ülkemizin tarihsel, kültürel, sosyal, ahlakî birikimini dünyada yaşanan tüm değişimleri ve gelişmeleri yansıtacak şekilde hazırlanmıştır. Programlar, etkinliklerle zenginleştirilerek, öğrenci merkezli hale getirilmiştir. Yine programların hazırlanmasında; sonuca dayalı bir anlayış yerine, süreci de değerlendiren bir anlayış esas alınmıştır.

Yeni program geliştirme yaklaşımı ile öğrencilerin araştırma yapmasına, kültürel faaliyetlere katılmasına, sosyal aktiviteler içinde olmasına, öğrenmeye dayalı etkinlikler içinde bulunmasına fırsat tanınmaktadır.

Yoğun bir çalışma sonucunda ortaya konulan bu programın hazırlanması, basımı, dağıtımı ve yayımlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Söz konusu programın Türk Eğitim Sistemimize hayırlı olması temennisiyle, yönetici, öğretmen ve öğrencilerimize başarılar dilerim.

Kerem ALTUN
Ortaöğretim Genel Müdürü

1. TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN AMAÇLARI

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları:

Genel Amaçlar

Madde 2.

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

2. SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (Hazırlık Sınıfı)

2.1. PROGRAMIN YAPISI

Günümüzde sosyal, ekonomik ve teknolojik alanlarda yaşanan hızlı değişme bireylerin ve toplumların karşılaştığı karmaşık sorunlar, toplumsal kalkınmada insan faktörü, insanlar arası ilişkiler ve toplumsal değerler sosyal bilimlerin öneminin daha da artmasına sebep olmuştur.

Sosyal bilimler sosyal yaşayış, insan ilişkileri, sosyal kurumlar, insan davranışlarını etkileyen değişmelerin neden ve sonuçlarının saptanması, araştırılması, anlaşılması ve yorumlanması gibi konular üzerinde durmaktadır. Bu açıdan sosyal bilimlere oluşturan disiplinler zamanla çeşitlenmiştir. (Sözer, 1998: 6) Günümüzde tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, felsefe, mantık, antropoloji, iktisat, eğitim bilimleri, siyaset bilimi, yönetim bilimi, hukuk, ekonomi, şehir ve bölge planlama, demografi, arkeoloji, dil bilimi, edebiyat, iletişim, etnoloji gibi disiplinler sosyal bilimlere oluşturan disiplinler olarak kabul edilmektedir.

Değişen dünyada eğitim yalnızca bilgi aktarma anlayışının hâkim olduğu yapıdan kurtulmaktadır. Çağdaş toplumlarda birey, içinde bulunduğu çağın koşullarına uyum sağlayacak bilgi ve donanıma sahip olmanın yanında yaşadığı sorunlara çözüm bulma zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Kişilerin ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamak için insanlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırmada sosyal bilimlere öğretimi önemli sorumluluklar düşmektedir.

Sosyal Bilimler dersi tarih, coğrafya, psikoloji ve sosyoloji disiplinlerine ait konuları yansıtan, öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecekteki siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik olayları değerlendirirken, sosyal bilimlere ait kavramları, sosyal bilimcilerin sahip olduğu becerilerini kullanabilmesinin hedeflendiği, çok boyutlu bakış açısı ve disiplinler arası anlayışıyla oluşturulmuş bir ortaöğretim dersiştir.

2.2. PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI

Bilgi, insanlık tarihinin her döneminde önemli olmakla beraber, iletişim imkânlarının küçülttüğü dünyamızda en önemli etken durumuna gelmiştir. Çağımızda tartışılmaz üstünlük “bilgiyi üreten” ve “bilgiyi kullanan”larındır. Bilginin kazanılmasında, kullanılmasında ve donanımlı insan gücünün yetiştirilmesinde de en önemli görev eğitim sistemimize düşmektedir.

Millî Eğitim Şûrası ve benzeri platformlarda sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine imkân sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkate alınarak geliştirilmiştir. Bu nedenle program, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine imkân sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır.

Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programı,

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Millî değerleri merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına imkân sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.

2.4. SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ GENEL AMAÇLARI

1. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayarak lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Geçmiş, bugün ve gelecekteki siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik olayları değerlendirirken, sosyal bilimlere ait kavramları ve sosyal bilimcilerin sahip olduğu becerileri kullanır.
4. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.
5. İçinde yaşadığı çağın ihtiyaçlarını ve şartlarını değerlendirebilmek için geçmiş çağlardaki toplumsal, ekonomik, siyasi ve tarihi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslayarak etkili düşünen, yaşam boyu öğrenen kaynaklardan yararlanabilen, yaratıcı ve karmaşık sorunları çözme yeteneği gelişmiş birey olarak yetişir.
6. Bireylerin karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıkları bilinciyle beraber çalışma sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme tutum ve becerilerini geliştirir.
7. Aile, okul, iş ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri kavrayarak topluluk halinde yaşamının gereklerini yerine getirir.
8. İnsan ile doğal çevre arasındaki etkileşimden yararlanarak doğa bilinci geliştirir.
9. Ülkelerin kalkınmasında jeopolitik açıdan sosyal, kültürel ve ekonomik örgütlerin uluslar arası ilişkilerdeki rolünü kavrar.
10. Bilimsel düşüncenin bir gereği olarak, bilgiye ulaşmada, verileri kullanmada ve düşünce üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
11. Tarihi kullanarak dün bugün yarın boyutları arasında köprü kurabilme becerisi kazanır.
12. Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi millî değerlerimizi tanıır, onları korumak konusunda sorumluluk alır.
13. Milli bilincin oluşması için kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve dünya kültürleri içerisinde etkinliğinin artırılması gerektiğine inanır.
14. Kendine özgü olan fiziksel, zihinsel, duyuşsal ve kişisel özelliklerini tanıır ve bu özellikleri diğer insanlarla ve toplumla olan etkileşimlerinde, toplumun kural ve değerlerine uygun olarak ortaya koyar ve ifade ederler.
15. Bireysel farklılıkların nedenlerine ilişkin bilimsel bir anlayış geliştirir ve başkalarının fikir, değer, davranışlarına hoşgörü gösterir.
16. Sosyal problemlerin nedenlerine ve çözüm yollarına ulaşır.
17. Sosyal bilimci ile toplum arasında ilişkiyi kavrayarak ülkesinde ve dünyada meydana gelen olayları yorumlar.

3. SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (HAZIRLIK SINIFI)

Sosyal Bilimler Dersi (hazırlık sınıfı) beş üniteden oluşmaktadır. Bu üniteler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Sosyal Bilimlere Giriş
2. Tarih Bilimine Giriş
3. Coğrafya Bilimine Giriş
4. Psikoloji Bilimine Giriş
5. Sosyoloji Bilimine Giriş

Sosyal Bilimlere Giriş Ünitesi:

Ekonomik ve teknolojik açıdan gelişmiş ülkelerde, sosyal bilimlere verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. İnsanı, toplumu ve toplumsal olayları değişik açılardan ve bilimsel bir yaklaşımla incelemeye çalışan sosyal bilim disiplinleri, insanın ve toplumsal olayların daha iyi anlaşılabilmesi bağlamında, insanoğluna değerli bilgiler sunmaktadır. Sosyal bilimlerin sunduğu bilgi ve deneyimlerin, kendini ve toplumunu tanıyan, ortak yaşayabilme ve demokratik kültüre sahip, sağlıklı bireylerin yetiştirilebilmesi için, yeni nesillere aktarılması gerekmektedir. Eğitim kurumlarında, sosyal bilimler disiplinleri aracılığıyla ne tür bilgi, beceri ve tutum değişikliğinin meydana getirilmesinin gerektiği, her dönemde toplumun değişik kesimlerince tartışma konusu yapılmıştır.

19.yüzyılda ortaya çıkan Sanayi Devrimi; toplumsal yapıların çözülmesine, yerlerine yenilerinin hemen konulamamasına, toplumsal buhranların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum düşünürlerin ve bilim insanlarının toplumla ve toplumsal sorunlarla yakından ilgilenmelerine, çözüm önerileri geliştirmelerine yol açmıştır. Toplumun bir üyesi olan bireyin geleneksel bağları zayıflamış, kendisi ile ilgili genel anlamda güvenlik kaygıları başlamıştır. Toplumsal ve bireysel sorunlar sosyal bilimlerin temel disiplinleri olan tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji antropoloji, ekonomi, edebiyat, siyaset bilimi, hukuk, eğitim bilimleri gibi bilimlere var olan ilgiyi arttırmıştır. Özellikle, geçen asrın ikinci yarısında, şehirleşme ve sanayileşme, insanları pek çok sosyal problem ile yüz yüze getirmiştir. Bir arada yaşama ve çalışmak zorunda kalan insanoğlu, istenilen düzeyde bir hayat sürdürebilmek için daha nitelikli olmak zorunda kalmıştır. Bunun sonucu olarak, değişim ve problemlerle baş edebilecek, nitelikli bireylerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği gündemi işgal etmiştir. Yapılan tartışmalar, orta öğretim kurumlarında okutulan sosyal bilimler derslerinin amaç ve hedeflerini etkilemiş ve dünyanın pek çok yerinde kültür aktarımı ve kimlik kazandırmakla yükümlü görülen sosyal bilimler derslerine yeni bir açılım getirmiştir. Buna ilaveten, gelişmiş ülkelerde, ortaöğretim kurumlarında sosyal bilimler derslerine verilen önem artırılarak, bu alanda yapılan projeler teşvik edilmiştir.

Sosyal bilimler bir orkestra gibidir. Nasıl ki müzik enstrümanları arasında bir uyum varsa sosyal bilimleri oluşturan disiplinler arasında da bir uyumun olması fonksiyonel açıdan bir gerekliliktir. Bu nedenle de Sosyal Bilimlere Giriş ünitesi hazırlanırken disiplinler arası bir anlayış göz önünde bulundurulmuştur.

Sosyal Bilimler Giriş ünitesi ile sosyal bilimlerin tarihsel gelişim sürecini izleyebilme, sosyal bilimlerin temel kavramlarını ve aralarındaki ilişkileri kavrayabilme, sosyal bilimlerde kullanılan yöntemleri tanıyabilme, geçmişte yaşanan olayların günümüze yansımalarına yönelik çıkarımlarda bulunabilme, toplumsal sorunlara duyarlı olma ve bu sorunlara bilimsel çerçevede çözüm önerilerinde bulunabilme, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurma, kendi düşüncelerini özgürce ifade eden ve başkalarının düşüncesine saygı gösteren bir düşüncenin

savunucusu olma ve buna uygun davranışlar sergilemeyi hedefleyen bir içerikle hazırlanmıştır.

Tarih Bilimine Giriş Ünitesi:

“Tarih kütüphane raflarından birinde bulduğumuz bir kitap değil zaman ve boşlukta geçmişe yapılan bir seyahat; geçmişten gelen deneyimleri yansıtmaya gücüne sahip bir disiplindir” (Dilek; 2001: s. 8). Zeki Velidi Togan ise tarihi “insan topluluklarının her türlü faaliyetlerini geçirdikleri gelişmeleri ve aralarında geçen olayları yer ve zaman belirterek sebep sonuç ilişkisi içinde belgelere dayandırmak suretiyle inceleyen ve nakleden bir bilimdir.” ifadeleri ile tanımlamıştır.

Tarih geçmiş, bugün, gelecek çizgisinde insan ve toplumu anlayabilmek için gerekli temeli oluşturmaktadır. Kültür birliğinin sağlanması ve gelecek nesillere aktarılması açısından da tarih öğretimine büyük görevler düşmektedir. Tarih öğretimi ile öğrenci; geçmişin yorumlanması, bugünün algılanması ve gelecek hakkında fikirler ileri sürmesi sırasında bu üç zaman dilimi arasında bağ kurarak hem tarih bilinci kazanır hem de tarihçi becerilerini kullanmaktadır. Tarih öğretimi, sosyal bilimlerin öğretiminde de önemli bir yere sahiptir. Tarih öğretimi tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri de kapsadığı anlayışı ile insanların tarihin öznesi olduğunu kabul etmektedir. Bu açıdan tarihçi araştırma yaparken, siyasal, sosyal ve ekonomik olayları değerlendirirken, sosyal bilimler kavramlarını da kullanmaktadır.

Tarihin konusu, tarih biliminin sosyal bilimler içerisindeki yeri, tarih öğrenmenin gerekliliği, tarihçi ile toplum arasındaki ilişki, tarih alanında araştırma yapan sosyal bilimcinin diğer bilimlerden nasıl yararlandığı, Atatürk’ün tarih bilimine verdiği önem bu ünitenin konularını oluşturmaktadır.

Kazanımlar işlenirken diğer disiplinlerle ilişkilere dikkat edilmelidir. Örneğin; insanlığın kültürel, teknik, siyasi ve düşünce olarak hangi aşamalardan geçtiğini, hangi hayat tarzlarını kullanmak zorunda olduklarını öğrenirken; öğrenci benzer süreçleri kendi eylemleri ile tekrar etmeye isteklidir. Ancak bütün bunları gerçekleştirirken insanların; doğada ne gibi engellerle karşılaştıklarını ne gibi kaynakları kullandığını ve onların karşılaştıkları problemleri ve başarıları anladığı zaman öğrenci tarla ile orman, deniz ile doğaya bitkilerle hayvanlara karşıda ilgi duyar. Böylece tarih disiplininden coğrafya disiplinine geçiş yapılmış olur. Bu aşamada öğrencinin edindiği doğa bilgisi tarih araştırmacısına yön gösterir ve doğruluk verir.

Bu öğrenme alanı içeriği gereği; “Sosyal Bilimlere Giriş”, “Coğrafya Bilimine Giriş” ve “Sosyoloji Bilimine Giriş” üniteleri ile ilişkilidir.

Coğrafya Bilimine Giriş Ünitesi:

Coğrafya, doğa ve insana ait konum, dağılım, sistemler, süreçler, dokular ve etkileşimleri açıklayan bilimdir. Konular bütünsel olarak etkileşimi ve oluşan dokuları açıklar nitelikte ele alınır. Bu anlamda dünyanın karmaşık yapısını açıklamak için sistematik şekilde konu veya bölge değerlendirmeleri coğrafyada önem taşır. Konu veya bölge analizleri yerel, ulusal veya küresel ölçekte yapılır. Coğrafya, öğrencilerin yaşadığı alanı ve dünyayı anlamalarını ve anlamlandırmalarını sağlayan bir içeriğe sahip olmasından dolayı önemli bir disiplindir. Çünkü insanların mekânsal algıları, yaşadıkları alanın konum özellikleri ile doğrudan ilgilidir. 21. yüzyıl Türk insanının siyasal, ekonomik ve kültürel sistem ile ekolojik gelişmeleri

anlaması, bunlarla etkileşiminde uyumlu ve bilinçli adımlar atabilmesi için coğrafya eğitimine ihtiyaç vardır. Hızla artan teknolojik gelişmeler, özellikle bilgi-iletişim alanlarında yaşanan hızlı değişim, yerel, bölgesel, ulusal ve küresel etkileşimleri artırmıştır. Bu anlamda, bazı coğrafi çalışmalarda ifade edildiği gibi “zaman-mekân yakınlaşması” yaşanmaktadır. Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel ölçekteki etkileşimler sadece beşerî süreçler açısından değil, doğal süreçler açısından da söz konusudur. Dünyanın herhangi bir yerinde oluşan çevresel bozulma, farklı ölçeklerde olmakla birlikte, dünyanın birçok yerinde etkisini hissettirebilmektedir. Bu bozulmalar ekosistemlerin işleyiş düzenini değiştirerek çevresel sorunlara yol açmakta ve tüm dünyayı etkilemektedir. Coğrafya tüm bu özelliklerinden dolayı günlük hayatla kolayca ilişkilendirilebilir niteliktedir.

Coğrafya bilimi; günümüz dünyasından beslenerek yeni yaklaşımlar geliştirmesi gerekliliği açısından öğrencilerin, günümüz dünyasını anlamaya yönelik bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olur. Öğrenciler, coğrafya eğitimi ile dünyayı algılama, anlama ve değerlendirme açısından yaşadığı alandan küresel ölçeğe doğa ve insana ait sistemler, süreçler ve dokulara yönelik coğrafi bilinç kazanırlar.

“Coğrafya Bilimine Giriş” ünitesi, öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve dünyayla ilgili coğrafi bilinç kazanmaları doğrultusunda;

- Doğa ve insana ait unsurları anlayarak mekânı doğru ve etkin kullanan,
- İnsan ve doğa arasındaki karşılıklı etkileşimi fark eden,
- Çevre kalitesine önem vererek geleceği düşünen,
- Millî değerlere bağlı, vatanını koruyan,
- Dünyanın ve insanlığın korunmasına yönelik sorumluluk duygusuna sahip,
- Coğrafi bilgi ve becerileri kullanarak doğa ve insana ait değerleri geleceğe taşıma stratejileri geliştiren ve uygulayan,
- İnsan ve doğa süreçleriyle oluşan ekolojik, ekonomik, sosyal ve politik ilişkileri; dünya genelindeki insanlar, yerler ve çevrelerin birbirleriyle olan etkileşimini anlayan, entelektüel ve sosyal becerilere sahip bireyler yetiştirmektedir.

Psikoloji Bilimine Giriş Ünitesi:

Psikoloji davranışları ve zihinsel işlemleri inceleyen bir bilim dalıdır. Psikoloji davranışların biyolojik temellerini anlamaya, deneyimlerle kazanılan öğrenilmiş davranışların, duyumsama, algı, bellek ve bilişin insanın yaşamındaki rollerini araştırmaktadır.

Bu ünite geniş bir konu alanına sahip olan psikoloji bilimine genel bir bakış açısı sağlamayı hedeflemektedir. Psikolojinin tanımı, çalışma alanları, tarihçesi, diğer bilimlerle olan ilişkileri, alt alanları, psikolojide kariyer imkanları, Türkiye’de psikoloji bilimine ilişkin çalışmalar bu ünitenin konularını oluşturmaktadır.

Ünite kazanımları belirlenirken yapısalcı öğrenme yaklaşımı esas alınmıştır. Öğrencilerin bu bilim dalına olan ilgilerini arttırmak, katılımcı bir öğrenme ortamı sağlamak amacıyla etkinliklere geniş yer verilmeye çalışılmıştır.

Ünitenin değerlendirilmesinde, çoktan seçmeli, boşluk doldurma, kısa yanıtlı maddelerden oluşan testler, yazılı sınavlar (açık uçlu) öğrenme ilerleyişini, öğrenmelerin güçlü ve zayıf yanlarının notsal ifadesini sağlamak için kullanılabilir. Bu değerlendirme araçlarına ek olarak öz değerlendirme, akran değerlendirme, dereceli puanlama ölçeği, gözlem formu, proje/ araştırma ödevi vb. yenilikçi ölçme – değerlendirme yaklaşımları da süreç

değerlendirme ve öğrencinin değerlendirme sürecine katılımını sağlamak amacıyla kullanılacaktır.

Sosyoloji Bilimine Giriş Ünitesi:

Sosyal bilimler içinde önemli bir yere sahip olan sosyoloji, bağımsız bir bilim dalı olarak toplumsal gerçekliği bilimsel anlamda ortaya koymaya çalışmaktadır. Sosyoloji bilimi iki yüzyıl gibi kısa denilebilecek bir geçmişe sahip olmasına rağmen bu alanda yapılan çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler içinde yaşanılan toplum ve toplumun refahının sağlanması açısından değerlendirilmiştir.

İnsanın bilme ve anlama merakı sadece bilim insanlarına ait bir özellik olmayıp toplum içinde yaşayan bireylerinde kayıtsız kalamayacağı bir durumdur. Bundan dolayı sosyolojinin konuları sosyal bilimler dersinin içeriğini de oluşturmaktadır.

Öğrencilerin sosyoloji dersi ile ilgili bilgilere sahip olması yaşadığı toplum açısından önemli bir işleve sahiptir. Sosyoloji konusu amacı ve yöntemi bakımından diğer bilimlerden ayrılan olanı olduğu gibi ortaya koyan genel anlamda bilimlerin özelliklerini kendisinde toplayan toplumu ve toplumsal ilişkileri inceleyen bir bilimdir. Toplumsal ilişkilerin ürettiği her türlü etkinlik sosyolojinin konusunu oluşturur. Kültürden göçe dilden siyasete dinden aileye geniş bir yelpazeye sahip olan sosyolojinin konuları toplumsal gerçeklik içinde yer alır. Sosyoloji içinde yaşanılan toplumu anlamayı bilmeyi toplumsal olayların nedenlerini bilimsel olarak incelemeyi, toplumsal değişmeyi oluşturan mekanizmaların neler olduğunu ve nasıl gerçekleştiğini, toplumları inceleyerek genellemelere ulaşmayı amaç edinir.

Sosyoloji genç bir bilim olmasına rağmen kendine özgü araştırma yöntem ve tekniklerini kullanarak toplumsal gerçeği bilimsel temelde inceler. Sosyolojinin araştırmaları teorik ve alan araştırmaları olmak üzere ikiye ayrılır, bundan dolayı sosyoloji teorik araştırmalarda farklı teknikleri, alan araştırmalarında farklı teknikleri kullanır.

Öğrencilere toplumsal gerçeklikle ilgili bilgi sadece sınıfta değil sınıf dışında katıldığı toplumsal gruplarda, insan ilişkilerinde, aile ortamında yaşayarak, gözlemleyerek öğrenmeleri daha kalıcı olacaktır. Bunun için öğrencilerin ders dışı etkinliklere yönlendirilmesi gözlemlerini, deneyimlerini, yaşantılarını sınıfta paylaşmaları düşüncelerini ifade etmeleri, tartışmalara katılmaları, somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru dersin işlenişini kolaylaştıracak ve zevkli hale getirecektir

Sosyoloji ünitesi hazırlık sınıflarındaki öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumda anlamlı yaşayabilmeleri ve toplumsal yapıyı tanıyabilmelerini hedeflemektedir. Programın hazırlık aşamasında davranışsal yaklaşımın güçlü yanları dikkate alınmış, yapılandırmacı yaklaşımın amaçları doğrultusunda kazanımlar ve etkinlikler planlanarak zaman zaman öğretmene dersin işleniş ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.

Sosyoloji ünitesi; Sosyal Bilimler Dersi içinde, diğer disiplinlerden ayrı olarak değil, disiplinlerle bağları güçlü bir şekilde kurulmuş, çok disiplinli yaklaşım dikkate alınarak, öğrenci merkezli, öğrenciyi sürekli aktif kılan ve toplumla bağlarını sıkı bir şekilde kuran öğrencilerin yetişmesinde etkili olacağı düşünülerek hazırlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin sonraki sınıflarda görecekleri sosyoloji konularına hazırlık teşkil edeceği için, ünitenin kavramları; sosyolojinin konusuna, yöntemine, özelliklerine, diğer bilimlerle ilişkin kazanımlar belirlenmiştir. Kazanım ve etkinlikler bu doğrultuda planlanarak öğretmenin öğrencileri yönlendirmesi, onlarda eleştirel düşünebilme becerisi kazandırması, bilimsel düşünceyi özümseyerek yaşadığı toplumla ilgili çıkarımlarda bulunabilmeyi sağlaması gerekir. En genel anlamıyla, öğrencilere ‘sosyolojik bakış açısı’ kazandırılmalıdır.

KİTAP FORMA SAYILARI

SINIF	DERS KİTABI		ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI	
	Kitap Boyutu	Forma Sayısı	Kitap Boyutu	Forma Sayısı
HAZIRLIK	19,5 x 27,5	12-16	SERBEST	SERBEST

ÜNİTE ve KAZANIM SAYILARI VE SÜRELERİ

ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/DERS SAATİ
1. SOSYAL BİLİMLERE GİRİŞ	6	19	14
2. TARİH BİLİMİNE GİRİŞ	6	23	16
3. COĞRAFYA BİLİMİNE GİRİŞ	5	23	16
4. PSİKOLOJİ BİLİMİNE GİRİŞ	7	19	14
5. SOSYOLOJİ BİLİMİNE GİRİŞ	5	16	12
TOPLAM	30	100	72

SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA KULLANILAN SEMBOLLER

 Sınıf-okul içi etkinlik	Bu sembol, ilgili etkinliklerin (yaratıcı drama, grup çalışması, zaman şeridi oluşturma, çalışma kâğıdı doldurma, görsel materyal okuma, film izleme, sanal alan gezisi vb.) sınıf içinde yapılacağını gösterir.
 Okul dışı etkinlik	Bu sembol, ilgili etkinliklerin (sözlü tarih, grup çalışması, grafik oluşturma, proje çalışmaları vb.) tamamının veya bazı aşamalarının ev, kütüphane ve konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarda yapılabileceğini gösterir.
 İnceleme gezisi	Bu sembol, ilgili etkinliklerin okul dışında inceleme ve araştırma gezileriyle yapılabileceğini gösterir.
 Uyarı	Bu sembol, ilgili üniteye işlenecek konuların sınırlarını, kullanılması önerilen araç-gereç ve dikkat edilmesi gereken noktaları gösterir.
 Ölçme ve Değerlendirme	Bu sembol, eğitim öğretim sürecinde yapılabilecek değerlendirme etkinliklerini göstermektedir. Burada yazılan değerlendirme etkinliği bir öneridir. Siz öğrencilerin performansını en iyi şekilde ölçebileceğinizi düşündüğünüz başka yöntemleri de seçebilirsiniz.

SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (HAZIRLIK SINIFI)

1.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
SOSYAL BİLİMLERE GİRİŞ	Bu ünite ile öğrenciler;		
	1. Sosyal bilimlerin toplum hayatındaki yeri ve önemine ilişkin örnekler verir.	 “Sosyal Bilimler ve Toplum”: Öğrencilerden görüşme tekniğini kullanarak sosyal bilimlerin toplumdaki yeri ve önemi ile ilgili araştırma yapmaları istenir. Araştırma sonuçları sınıf içinde karşılaştırılır. Sonuçların sergilendiği bir pano oluşturulur. (1. Kazanım)	[!] Sosyal bilimlerin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmada oynadığı rol vurgulanır. (1. kazanım) [!] Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji, vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimleri oluşturan disiplinler de ele alınacaktır. (2. kazanım)
	2. Sosyal bilimlerin çalışma alanlarından hareketle sosyal bilimleri oluşturan disiplinleri ayırt eder.	 “Kavram Haritası”: Sosyal bilimler ve sosyal bilim disiplinlerinin birbiriyle ilişkisinin değerlendirildiği kavram haritası oluşturulur. (2 ve 3. kazanım)	[!] Yeni bulgular ve çalışmalar doğrultusunda sosyal bilimlere ait bilgilerin değişebileceği vurgulanır. (4. kazanım)
	3. Örnek incelemeler yoluyla sosyal bilimleri oluşturan disiplinler arasındaki ilişkiyi belirler.	 “Gelişen / Değişen Sosyal Bilimler”:Öğrenciler tarafından sosyal bilimlerin tarihsel gelişimi ile ilgili araştırma yapılarak sınıfta paylaşmak amacıyla bir sunu hazırlanır. (4. Kazanım)	[!] Sosyolojide anket, mülakat, Sosyometri, monografi; coğrafyada arazi çalışması, coğrafi sorgulama; tarih alanında yerel tarih çalışması, sözlü tarih çalışması ve doküman incelemesi, psikolojide test, vaka incelemesi, koralasyonel yöntemler ve deneysel yöntemler hakkında bilgi verilir. (5. kazanım)
	4. “Sosyal Bilimler” anlayışının tarihsel gelişimini analiz eder.	 “Ne Düşünüyorlar?”: Öğrencilerden toplumda var olan sosyal problemlerden (doğal afetler, gecekondulaşma, popüler kültür, kirlilik vb.) herhangi birini araştırmaları istenir. Araştırma sonuçlarının sınıfta tartışılacağı bir televizyon programı hazırlanır. Öğrenciler problemlerin nedenleri ve çözüm önerilerini bir sosyal bilimci gibi tartışırlar. (1 ve 5. kazanım)	[!] Bir tarihçi, sosyolog, psikolog, coğrafyacı hakkında araştırma yapılacaktır. (6. Kazanım)
	5. Sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntem ve tekniklerini tanıtır.	 “Işıklı Yazılmış Öyküler” : Bir sosyal bilimcinin hayatı ve bilimsel çalışmaları hakkında araştırma yapılır. Televizyon ve radyo programlarında sosyal bilimcilerin hayatları ile ilgili yayımlar izlenir. Araştırma sonuçları sosyal bilimci olmak için gerekli eğitim, ilgi, yetenek ve kişilik özellikleri açısından karşılaştırılır. (6. Kazanım)	 Bu üniteye öz değerlendirme ve gözlem formları, açık uçlu sorular, projeler, performans değerlendirme, kavram haritası, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı testler, dereceleme ölçeği kullanılarak değerlendirme yapılabilir
6. Sosyal bilimci olmanın gerektirdiği eğitim ile ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini fark eder.	 “Türkiye’nin Sosyal Bilimcileri” Türkiye’de sosyal bilimlerin gelişmesine katkıda bulunan sosyal bilimcileri tanıtan bir program hazırlanır. (6. kazanım)		

 :Sınıf-okul içi etkinlik :Okul dışı etkinlik :İnceleme gezisi [!] :Uyarı :Ölçme ve Değerlendirme

SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (HAZIRLIK SINIFI)

2. ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
TARİH BİLİMİNE GİRİŞ	<p>Bu ünite ile öğrenciler;</p> <ol style="list-style-type: none"> Örnek tarihi olayları inceleyerek tarih biliminin konusu hakkında çıkarımlarda bulunur. Tarih biliminin sosyal bilimler içerisindeki yerini sorgular. Tarih alanında araştırma yapan bir sosyal bilimcinin diğer bilimlerden nasıl yararlandığını açıklar. Tarih araştırmacılığı ve tarih yazımıyla ilgili yeni yaklaşımları tanır. Tarihçi ile toplum arasındaki ilişkiye örnekler verir. Atatürk'ün tarih bilimine verdiği önemi gerekçeleriyle açıklar. 	<p> “Tarih ve Yaşam”: Örnek tarihi olaylar incelenerek tarih biliminin konusu şema şeklinde hazırlanır.(1ve 2 kazanım)</p> <p> “Yanı Başımızdaki Tarih”: Yazılı ve yazısız kaynakların yerinde görülebilmesi için bir kütüphaneye, müzeye, ören yerlerine ve arşive gezi düzenlenir. (1. kazanım)</p> <p> “Tarih ve Sosyal Bilimler”: Örnek olaylar ile, bir tarihinin bilimsel bir araştırma yaparken hangi bilimlerden yararlandığı sorusu sorulur. Cevaplar tahtaya yazılarak tarih biliminin diğer bilimlerle ilişkisini gösteren bir şema oluşturulur ve bu bilimlerin tarihe nasıl yardımcı oldukları üzerinde tartışılır. (3 ve 4. kazanım)</p> <p> “Tarihçi Olmak”: Güncel bir olayı bir tarihçi gibi yazmaları istenir. Yazılan bilgilerde nelere dikkat edildiğinin de gerekçelerinin rapor haline getirilmesi istenir. Sınıfta seçilen olayla ilgili farklı yazılar okunur. Yıllar sonra bu olayın nasıl hatırlanacağı, yazılan bu bilgilerin nasıl değerlendirileceği konusu tartışılır. (4 ve 5. kazanım)</p> <p> “Tarihin İzinde”: Öğrencilerin “neden tarih öğreniyoruz?” konulu tartışma programı hazırlanır. Programa toplumun farklı kesimlerinden kişilerin(akademisyen, öğrenci, öğretmen gibi) katılımı sağlanır. Tartışma programı sonucu elde edilen bilgilerden de yararlanılarak bir makale yazılır. (4,5 ve 6.kazanım)</p> <p> “Tarih Yapmak- Tarih Yazmak”: Atatürk'ün cumhuriyetin ilk yıllarında tarih alanında yapmış olduğu çalışmalar ve Türk Tarih Kurumu ilgili bir araştırma yapılır. Araştırma sonucu elde edilen bilgiler görsel malzemelerle desteklenerek sınıf panosu hazırlanır. (5.kazanım)</p>	<p>[!] Yer, zaman, sebep-sonuç ilişkisi, değişim, süreklilik, kanıt, nesnellik, benzerlik, farklılık gibi temel kavramlar üzerinde durulacaktır. (1.kazanım)</p> <p>[!] Tarihin diğer bilim dallarından nasıl yararlandığını tarihi bir olay, yer ve belge incelemelerinden hareketle işlenecektir. (3. kazanım)</p> <p>[!] Tarihçilerin üzerinde çalıştığı yeni konu alanları da (aile, yerel, kadın, şirket, nesne, çocukluk vb.) ele alınacaktır.(5.kazanım)</p> <p> Bu üniteye öz değerlendirme ve gözlem formları, açık uçlu sorular, projeler, performans değerlendirme, kavram haritası, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı testler, dereceleme ölçeği kullanılarak değerlendirme yapılabilir.</p>

:Sınıf-okul içi etkinlik :Okul dışı etkinlik :İnceleme gezisi [!]:Uyarı :Ölçme ve Değerlendirme

SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (HAZIRLIK SINIFI)

3.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
COĞRAFYA BİLİMİNE GİRİŞ	<p>Bu ünite ile öğrenciler;</p> <ol style="list-style-type: none"> Doğal ve beşeri unsurların insan yaşantısına etkisini sorgular. Doğayı oluşturan dört temel ortam ile coğrafya biliminin konularını ilişkilendirir. Coğrafya biliminin konularından hareketle çalışma sahaları hakkında çıkarımlarda bulunur. Bir coğrafyacıda bulunması gereken özellikleri gerekçeleriyle açıklar. Ekonomik, sosyal, kültürel kalkınma ve doğayı korumada coğrafyanın önemini kavrar. 	<p> “İnsan ve Doğa Etkileşimi”: Doğal ve beşeri unsurların insanların yaşantısına etkileri ve bunların coğrafyanın konularıyla ilişkisi tartışılarak insan doğa ilişkisi anlamlandırılır. (1.kazanım)</p> <p> “Coğrafya Dedektifi”: Yakın çevreye gezi düzenlenerek coğrafyanın sahaları gözlenmeye çalışır.</p> <p> “Balık Kılıcı” Balık kılıcı tekniği kullanılarak doğayı oluşturan dört temel ortam ile coğrafya biliminin konuları arasındaki ilişki kavratılır. (2.kazanım)</p> <p> “Coğrafyanın Çalışma Sahaları”: Coğrafyanın çalışma sahaları ve bu alanlara coğrafya biliminin katkıları konusunda beyin fırtınası yapılır. (3.kazanım)</p> <p> “Coğrafyacı Olmak”: Bir coğrafyacıda bulunması gereken bilgi ve becerilerle coğrafyacının özellikleri ilişkilendirilerek tartışılır. (4.kazanım)</p> <p> “Coğrafyanın Önemi”:Beyin fırtınası yoluyla toplumsal sorunların başlıcaları sıralanır. Bu sorunların sebepleri, sonuçları ve çözümlerinde Coğrafyanın katkıları ortaya konur. (5.kazanım)</p>	<p>[!]Gözlem becerisi, coğrafi sorgulama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi ve kanıt kullanma becerisi kazanımla birlikte organize edilerek verilecek becerilerdir.</p> <p> Bu üniteye çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı, boşluk doldurma, eşleştirme tipi testler, öğrenci gözlem formu, proje, performans ödevi, öz değerlendirme formu kullanılarak değerlendirme yapılabilir.</p>

 :Sınıf-okul içi etkinlik :Okul dışı etkinlik :İnceleme gezisi [!] :Uyarı :Ölçme ve Değerlendirme

SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (HAZIRLIK SINIFI)

4.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
PSIKOLOJİ BİLİMİNE GİRİŞ	Bu ünite ile öğrenciler;		
	1. Psikolojinin inceleme alanına giren konuları kavrar.	 “Psikoloji Panosu”: Öğrencilerden bireyin davranışları ile ilgili yazılı ve teknolojik materyallerden yararlanarak araştırma yapmaları istenir. Elde edilen bilgiler öğrencilerin kendi cümleleri ile yeniden ifade edilerek görsel materyallerden bir sınıf panosu hazırlanır (1. ve 2. kazanımlar)	[!] Psikolojinin insan davranışlarını açıklayan (astroloji vb.) diğer disiplinlerden farkı vurgulanacaktır. (1. kazanım)
	2. Psikoloji ile ilgili temel kavramları ve terimleri doğru ve yerinde kullanır.	 “Hangi psikoloji akımının size yakın olduğunu düşünüyorsunuz?": Bu etkinlikte öğrencilerden bir anketi doldurmaları istenir. Anket sonrasında elde puanlara göre hangi akıma girdiklerini bulmaları istenir. Daha sonra öğrencilerden bu akımlara ilişkin sunu yapmaları istenir. (3. kazanım)	[!] “Organizma, davranış, bilgi, bilim, pozitif bilim, psikoloji, zihinsel işlem” kavram ve terimleri verilecektir. (2. kazanım)
	3. Psikoloji akımlarının insan ve davranışlara yaklaşımları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.	 “Psikoloji ve Diğer Bilimler”: Tahtada öğrencilerle birlikte psikolojinin ilişkili olduğu bilimlere ve bu ilişkilerden doğan alt alanlara ilişkin bir şema oluşturulur. (4. ve 5. kazanımlar)	[!] Bağımsız bir bilim olmadan önce felsefe içindeki psikolojinin insana bakış tarzına değinilecektir. (3. kazanım)
	4. Psikolojinin diğer bilimlerle ilişkisini kavrar.	 “Bir psikolog olsaydım...”: Öğrencilerden seyrettikleri bir film ya da dizi filmdeki olay ve karakterlere ilişkin, makale tarzında, psikolojik değerlendirme yazmaları istenir. (6. kazanım)	[!] Diğer bilimlerle psikoloji arasında doğan ortak bilim dallarına örnekler verilecektir. (Örneğin; psikoloji + biyoloji = bio-psikoloji, psikoloji + sosyoloji = sosyal psikoloji vb.) (4. kazanım)
	5. Psikolojinin alt alanlarını tanıır.	 “Türkiye’de Psikoloji”: Türkiye’de psikoloji biliminin gelişmesinde ve yurt dışında tanınmasında katkıda bulunan psikologlar (Çiğdem Kağıtçıbaşı, Muzaffer Şerif vb.) ve Türkiye’de psikoloji biliminin gelişimi hakkında bir makale yazmaları istenir. (7.kazanım)	[!] Bu üniteye açık uçlu sorular, çoktan seçmeli, kısa yanıtı, eşleştirme, doğru-yanlış, performans değerlendirme, öz değerlendirme, akran değerlendirme, projeler kullanılarak değerlendirme yapılabilir.
	6. Psikolojik durumlarla günlük yaşantı arasındaki ilişkiyi fark eder.		
7. Ülkemizde psikoloji alanında yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalara örnekler verir.			

 :Sınıf-okul içi etkinlik :Okul dışı etkinlik :İnceleme gezisi [!] :Uyarı :Ölçme ve Değerlendirme

SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ SOSYAL BİLİMLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (HAZIRLIK SINIFI)

5.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
SOSYOLOJİ BİLİMİNE GİRİŞ	Bu ünite ile öğrenciler;		
	1. Sosyal bilimlerin bir dalı olan sosyolojinin toplumu konu alan bir bilim olduğunu fark eder.	 “Sosyoloji ve Toplum”: Öğrencilerden hayatın değişik kesitlerine ilişkin (aile, okul, iş, meslek, insan ilişkileri, sanat, spor, hukuk, din, ahlak vb) yazılı ve görsel kaynaklardan bilgi toplamaları istenir. Öğrenciler istenilen materyalleri, nitelik ve niceliklerine göre sınıflandırarak tabloya dönüştürürler. İnsanı içine alan çevrenin ve bu çevreyi oluşturan etmenlerin ne olduğu konusunda öğrenciler tartışır. İnsanın içinde yaşadığı bu gerçekliğin bilimsel olarak araştırılabileceği ve bu alanı araştıran bilimin sosyoloji olduğu sezdirilir. (1 ve 2. Kazanım)	[!] Her konunun olduğu gibi toplum yaşamının da geçerli ve güvenilir biçimde açıklanmasının bilimsel yöntemi zorunlu kıldığı vurgulanacaktır. (4. kazanım)
	2. Sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkışını ve gerekçelerini analiz eder.		[!] Sosyoloji biliminin tarih psikoloji, antropoloji, hukuk, ekonomi, siyaset bilimi, coğrafya bilimleri ile ilişkisi üzerinde durulur. (5. kazanım)
	3. Örnek bir araştırma konusundan yola çıkarak sosyoloji biliminin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	 “Sosyoloji ve Diğer Bilimler”: Oluşturulan gruplara örnek bir araştırma konusu verilir. Verilen konular sosyoloji biliminin özellikleri ve sosyoloji biliminin diğer bilimlerle ilişkisini içeren soru kâğıtlarının öğrenciler tarafından doldurulması istenir. (3, 4 ve 5. kazanım)	[!] Sosyal bilimlerden sadece birinin toplumsal gerçekliği tüm yönüyle açıklamadığı bu nedenle sosyal bilimler arasında bir işbirliğinin olması gerektiği vurgulanır. (5. kazanım)
	4. Sosyoloji alanında araştırma yapan bir sosyal bilimcinin kullandığı bilimsel yöntemi irdeler.	 “Sosyoloji Biliminin Düşündürdükleri”: Öğrencilerden toplum üzerine yapılmış olan bir araştırmayı sonuçları bakımından inceleyerek kendi yargıları ile ne denli örtüştüğünü değerlendirmeleri istenir. (6.kazanım)	 Bu ünite de açık uçlu, kısa cevaplı, boşluk doldurma tipi sorular kullanılarak değerlendirme yapılabilir.
5. Sosyolojinin diğer bilimlerle ilişkisini fark eder.	 “Sosyoloji Biliminin Gelişimi”: Sosyolojinin ortaya çıkışını etkileyen olaylar araştırılarak sosyolojinin tarihsel gelişimi sınıf ortamında tartışılır. (7. kazanım)		

 :Sınıf-okul içi etkinlik :Okul dışı etkinlik :İnceleme gezisi [!] :Uyarı :Ölçme ve Değerlendirme

ÖLÇME - DEĞERLENDİRME

Eğitim bilimindeki sürekli gelişme ve yenilenmelerle, eğitim sürecinin ayrılmaz parçası olan ölçme ve değerlendirmede de yeni yaklaşımlar, tanımlar, yöntem ve teknikler ortaya çıkmıştır. Ölçme, bireylerin ya da nesnelerin belirli özelliklere sahip olup olmadığının, sahipse sahip oluş derecesinin belirlenerek sonuçların sembollerle ve özellikle sayı sembolleriyle ifade edilmesidir. Bir başka deyişle niteliklerin nicelleştirilmesi işlemidir. Değerlendirme ise, ölçme sonuçlarını bir ölçütle kıyaslayarak ölçülen nitelik hakkında bir karar verme sürecidir. Geleneksel yaklaşıma göre tanımlayacak olursak, ölçme, davranış örneklerinin toplanması ve davranış örnekleri toplamada kullanılan aracın geliştirilmesi sürecini ifade etmektedir. Değerlendirme ise, ölçme aracı yardımıyla toplanılan davranışsal örneklere sayısal değerler verilmesidir. Başka bir deyişle, davranışların özelliklerinin sayıların özellikleri ile ifade edilmesidir. Gözlemlenebilir davranışların sayılarla ifadesine bakılarak kişiler hakkında sonuçlar çıkarmaktadır. Örneğin, bir öğretmenin birinci sınıf öğrencilerinden harfleri yazmalarını istemesi ve kâğıtlarını toplaması ölçme, yazdıkları doğru harf sayılarına göre not vermesi ise değerlendirmedir.

Ölçme ve değerlendirme de amaç, her ders için belirlenmiş olan hedeflere ne derecede ulaşıldığını, öğrenmenin ne kadarının gerçekleştirildiğini saptayabilmektir. Başka bir deyişle, öğrenilenlerle ilgili olarak, öğrencilerin neleri, ne kadar öğrendiğini belirlemek ve sonuçlarına göre; öğrenme güçlüklerini, eksik ve hatalı yönlerini giderici önlemler alabilmek ölçme ve değerlendirmenin temel amacı olmalıdır. Öğrenci başarısını belirlemek amacıyla hazırlanan ölçme araçlarında; sadece bilginin ölçülmesine değil, anlama-kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde edindikleri davranışların da ölçülmesine ağırlık verilmelidir.

Öğrenciler sadece kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almakla kalmamalı, kendi değerlendirilme süreçlerine katılmalıdırlar. Öğrencilere değerlendirme sonunda çabuk ve anlamlı geri bildirimler verilmelidir. Değerlendirme öğrenciyi cesaretlendirmeli ve motive etmelidir. Tüm yetenek seviyelerinden öğrencilere ne bildiklerini ve ne yapabildiklerini gösterme imkânı sağlanmalıdır.

Ölçme ve değerlendirme uygulamaları;

- Hem ana konunun hem de öğrenci kazanımlarının gösterimini içermelidir.
- Öğrenci öğrenmesini ilerletmelidir.
- Süreç ve ürüne odaklanmalıdır.
- Öğrencilere daha önceki öğrenmeleri hakkında bilgi vermelidir.
- Öğrencilere bilgi ve becerilerini gösterme fırsatı vermelidir.
- Öğrencilere kendi ürün ve performanslarının değerlendirilmesinde kullanacakları ölçütlerin oluşturulmasına katılma fırsatı sağlamalıdır.
- Öğrencilerin kazanımları elde etmek için birlikte çalışmayı öğrenmelerine yardımcı olmalıdır.
- Yapısalıcı olmalı, öğrencilerin güçlü yanlarına göre oluşturulmalı, olumlu bir atmosfer ve benlik algısı yaratarak daha sonraki öğrenmeler için teşvik edici olmalıdır.
- Eğitimin önemli özelliklerine vurgu yapılmalıdır.
- Öğrenci bilgisine uygun seviyede olmalıdır.
- Zorluk seviyeleri değişmelidir.

Sosyal Bilimler dersinde yapılacak değerlendirme çalışmalarıyla öğrencilerin bu dersteki gelişmelerine katkı sağlamak birinci amaç olmasına rağmen, öğrencilere not vermek için süreçte kazanımlar işlenirken alınan notlar Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliğine göre nota dönüştürülecektir. Sosyal bilimler dersinde dört ayrı öğrenim alanı bulunmaktadır. Bunlar tarih, coğrafya, psikoloji ve sosyolojidir. Sosyal bilimler dersinin (9. ve 10. sınıflar) süresi haftada 6 saat olarak belirlenmiştir. Bu ders saatinin 2 saati tarih, 2 saati

coğrafya, 1 saati psikoloji ve 1 saati sosyoloji öğrenme alanlarına ayrılmıştır. Sosyal bilimler liselerinin 9. ve 10. sınıflarında sosyal bilimler öğrenim alanlarının yazılı, sözlü ve varsa ödev (proje) puanlarının ağırlıklı ortalamasına göre dönem notu belirlenir. Her öğrenme alanının not ortalaması hesaplandıktan sonra, bu ortalamalar ayrı ayrı ders saatleri ile çarpılarak toplanır, elde edilen toplam dörde bölünerek sosyal bilimler dersi dönem notu belirlenir. (bkz. 8 Aralık 2004 tarih ve 25664 sayılı Resmi Gazete, Aralık 2004 tarih ve 2567 sayılı Tebliğler Dergisi).

Sosyal Bilimler Dersine ilişkin kazanımların değerlendirilmesinde kullanılması önerilen ölçme ve değerlendirme araçlarına ilişkin genel bilgiler, madde ve form örnekleri aşağıda sunulmuştur. Bu madde türleri ve form örneklerindeki ölçütler konunun içeriğine, dersin süresine, öğrenci sayısına bağlı olarak öğretmen tarafından yeniden yapılandırılabilirler. Gerek duyulduğu takdirde Sosyal Bilimler Dersi öğrenme alanlarına (tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji) ilişkin program kitaplarının ilgili bölümlerinden de yararlanılabilir.

Ölçme ve değerlendirme araçları, geleneksel ve alternatif olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur. **Öğretmenler geleneksel değerlendirme ve alternatif değerlendirme araçları arasında seçim yapmak zorunda değildir.** Alternatif değerlendirme ve bu değerlendirmeye ilişkin ölçme araçlarının (proje, performans ödevi, öğrenci ürün dosyası (portfolyo), sunum vb.) kullanılması, geleneksel değerlendirme araçlarının kullanılmayacağı anlamına gelmemektedir. **İki değerlendirme türünün bir arada kullanılması daha etkili olacaktır.** Öğrenciler iyi bilgiye sahip iseler (ki bu en iyi geleneksel değerlendirme ile tespit edilebilir), bu bilgiyi gerçek durumlara uygulayabilirler (bu da en iyi alternatif değerlendirme ile tespit edilebilir).

Geleneksel değerlendirme ile çoktan seçmeli testler, boşluk doldurma, eşleştirme, doğru/yanlış maddeleri, açık uçlu sorular, kısa yanıt maddeler kastedilmektedir. Öğrenciler geleneksel değerlendirmede bilgileri hatırlamakta ya da bir yanıt seçmektedirler. Bu değerlendirme araçları standart ya da öğretmen yapımı olabilirler. Not verme süreci için daha nesnel veri elde edilmesini sağlarlar.

Nota dayalı değerlendirmeler öğrencilerde kaygıya neden olmaktadır. Not kaygısı olan öğrenciler, sınıf içerisinde düzenlenen etkinliklere katılmak konusunda çekingen kalmakta ve farklı davranış örnekleri sergilemektedirler. Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı hem öğrencilerin not kaygısından uzaklaşmalarına yardımcı olması hem de öğrencinin kendi öğrenmelerini ve öğrenme sürecini değerlendirmesi açısından önemlidir.

GELENEKSEL ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

1) EŞLEŞTİRME MADDELERİ

Eşleştirme maddeleri soru grupları ve yanıt gruplarından oluşmaktadır. Bu maddelerin çözümünde öğrencilerden soruları uygun yanıtlarla eşleştirmeleri istenmektedir. Bu madde türü ölçülmek istenen tanıma, sınıflama ve organize etme becerilerinin ya da yeteneklerinin ölçülmesi ise oldukça kullanışlıdır. Eşleştirme maddeleri üst düzey bilişsel becerilerin ölçülmesi için de oluşturulabilmektedir. Ancak, genel olarak alt sınıflardaki öğrenciler için ve bilgi düzeyinin ölçülmesinde kullanılmaktadırlar.

Eşleştirme maddeleri iyi bir şekilde yapılandırıldıklarında tüm yanlış yanıt seçenekleri çeldiriciler olarak çalışırlar. Bu madde türünde, diğer geleneksel/nesnel madde türleri ile karşılaştırıldığında, tahmin etme daha zordur. Bu maddelerin kullanılması testlerin geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmakta ve öğrencilerin daha doğru ve kesin değerlendirilmelerini sağlamaktadırlar. Bu tür maddeler, çoktan seçmeli maddelerde olduğu gibi, içeriğin doğru bir örneklemini sağlarlar. Değerlendirmeleri daha nesnel ve güvenilirdir.

2) ÇOKTAN SEÇMELİ MADDELER

Çoktan seçmeli maddeler en yaygın kullanılan madde türleridir. Bu maddeler alt düzey bilişsel becerileri ölçtükleri için eleştirilmektedirler. Ancak, bazı uzmanlar bu maddelerin açık

uçlu madde türü ile ölçülebilen birçok becerinin bu maddelerle de ölçülebileceğini belirtmektedirler. Birçok eğitimcinin alt düzeyde ve düşük kalitede maddeler geliştirmeleri ve kullanmaları bu maddelerin sürekli eleştirilmesine neden olmaktadır.

3) AÇIK UÇLU MADDELER

Açık uçlu madde türü yazılı olarak iletişim kurma yeteneğinin ölçülmesine imkan tanımaktadır. Yanıtı öğrencilerin oluşturmasını gerektirmektedir. İstenilen performansın doğrudan ölçümünü sağlar. İçeriğin örneklemini oluşturmakta yeterli değildir. Puanlama çoğu zaman güvenilir olmamaktadır. Puanlamak zaman almaktadır. Açık uçlu maddeler oldukça esnek yapıya sahiptirler. Diğer yazılı maddelerle ölçülebilen tüm becerileri ölçmekte kullanılabilirler. Öğrencilerin organize etme, bağlantı kurma ve fikirleri ifade etme yeteneklerinin ölçülmesinde etkilidirler. Ancak, bilginin ölçülmesinde pek etkili oldukları söylenemez.

Güvenilirliği arttırmak ve özneliği azaltmak için puanlama anahtarına ilişkin öneriler aşağıda sunulmuştur:

1. Örnek bir yanıt oluşturunuz ya da değerlendirme için ölçütleri belirleyiniz.
2. Bir sonraki maddeye geçmeden önce her bir maddedeki sorulara puan veriniz.
3. Puanlama yaparken isimlere bakmayınız. Öğrencilerden isimlerini arka sayfaya yazmalarını isteyiniz.

4) DOĞRU / YANLIŞ MADDELERİ

Bu maddeler içeriğin doğru ve tam örneklemini oluştururlar. Yapılandırılmaları kolaydır. Etkili ve nesnel bir şekilde puanlanırlar. Sıklıkla hatırlamanın ölçülmesinde kullanılırlar. Ancak, bu tarz maddelerde tahmin yürütme riski artar. Bilişsel becerileri dolaylı olarak ölçerler.

Doğru / yanlış maddelerinde iki zıt seçenektan hangisinin doğru ya da yanlış olduğunun belirlenmesinin istenmektedir.

5) BOŞLUK DOLDURMA ve KISA YANITLI MADDELER

Bu maddeler içeriğin doğru ve tam örneklemini oluştururlar. Öğrencilerin yanıtları yapılandırılmalarını, konuya ilişkin bir kelime ya da kısa bir ifadeyi hatırlamalarını gerektirirler. Kısa yanıtli maddeleri boşluk doldurma maddeleri şeklinde hazırlamak mümkündür. Ancak, bu maddeler genel olarak hatırlamanın ölçülmesinde kullanılmaktadırlar. Bu maddelerin puanlanması uzun zaman almaktadır. Üst düzey düşünme becerilerinin ölçülmesinde elverişli olmadıkları belirtilmektedir.

ALTERNATİF ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

6) ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI (PORTFOLYO)

Öğrenci ürün dosyaları son zamanlarda okullarda oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadırlar. Öğrenci ürün dosyası (portfolyo), belli bir zaman dilimi içerisinde gösterilen çabayı, ilerlemeyi, performansı ve başarıyı temsil eden çalışmaların koleksiyonudur. Öğrenci ürün dosyası becerileri, bilgiyi ve kişisel kaliteyi belgelemektedir. Öğrenci ürün dosyasının oluşturulması işbirlikçi ve yansıtıcıdır. Öğrencilerin her sınıf seviyesinde başarısını göstermek için kullanılabilir. Öğrenci ürün dosyası, öğrencilerin gelişimini gösterir, öğrenme sürecinin sahiplenilmesini sağlar, velilerin eğitim sürecine katılımlarını sağlar, resmi öğrenme ve uygulama arasında bağlantı kurar.

Öğrenci ürün dosyasının değerlendirilmesi öğrencinin belirli konulardaki zayıf ve güçlü olduğu konuların profilini sağlar. Öğrenci ürün dosyası değerlendirmeleri öğrenmeden ayrı değildir. Bu nedenle sadece dönem sonunda değil, dönem içinde çeşitli zamanlarda yapılabilir. Öğrenci ürün dosyaları farklı zaman dilimlerindeki öğrenci çalışmalarının karşılaştırılması ile öğrencinin gelişimi hakkında bilgi verirler. Ürün dosyası değerlendirmeleri öğrenci merkezlidir.

Öğrenci ürün dosyaları öğrenme sürecini temsil etmelidir. Sadece seçilmiş, iyi çalışmalar değil, tatmin edici olmayan çalışmalarda ürün dosyası içerisinde yer alabilir.

Ayrıca, öğrencilerin kendi çalışmaları hakkındaki değerlendirmeleri de dosya içerisinde bulunmalıdır.

7) GÖRÜŞME (Mülakat)

Görüşme değerlendiren kişi ile öğrenci arasındaki sözel alışveriş olarak tanımlanabilir. Görüşmeler dikkatli bir şekilde yapılandırılmalıdırlar. Böylece öğrenci hakkında yararlı olabilecek bilgilerin elde edilmesi sağlanmış olur.

Örneğin;

- Bu üniteden ne öğrendiniz?
- Bu ünitedeki konulardan hangisinin sizin için yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?
- Karşılaştığınız sorunların sebepleri nelerdir?
- Bu sorunların üstesinden nasıl gelebilirsiniz?
- Bir sonraki ünite için hedefleriniz nelerdir? Hangi beceriler üzerinde durmayı düşünüyorsunuz? Ne tür bilgi ya da bilgileri öğrenmek istiyorsunuz?

Görüşme yapan kişinin bu konuda eğitilmiş olması önemlidir. Görüşmelerin güvenilirliği düşüktür ve genelde öznel olarak puanlanmaktadır. Ayrıca, görüşmeler öğrencide strese neden olabilir. Bu da bazı konular hakkında bilgi alınabilmesine engel olur. Bu nedenle görüşme öncesinde sorulabilecek sorular hakkında öğrencilere önceden bilgi verilmesi bu stresi ve kaygıyı azaltacaktır. Ancak, görüşmelerde diğer ölçme araçları ile değerlendirilemeyen, sözel akıcılık, kendine güven, kendi bakış açısını tartışma yeteneği gibi özelliklerin değerlendirilmesi yapılabilir.

8) SÖZLÜ SUNUM

Projeler ya da herhangi bir konu hakkında öğrencilerin verdikleri sözlü raporları ya da seminerleri içeren sunumlar öğrenme süreci içerisinde gittikçe yaygınlaşarak kullanılmaktadır. Sözlü sunumların değerlendirilmesi kolay değildir. Öğrenciler sunum sonrasında öğretmenleri tarafından, akranları ya da kendileri tarafından değerlendirilebilirler. Aşağıda sözlü sunumların değerlendirilmesinde kullanılacak örnek ölçütler sunulmuştur. Bu ölçütler konuya, süreye ve sınıf yapısına bağlı olarak öğretmen tarafından yeniden yapılandırılabilir.

Sözlü sunumların değerlendirilmesinde en önemli problem, öğrencilere genelde sunumlar konusunda yeterli eğitim verilmemektir. Ayrıca, öğrenciler sunumun hangi ölçütlere göre değerlendirileceğini bilmemektedirler. Eğer öğrenciler içerik dışında farklı sunum gerekliliklerine göre değerlendirilecekler ise, bu gereklilikler hakkında öğrencilere sunum öncesinde bilgi verilmelidir.

Sunumlar için ölçüt örnekleri:

1. Yapı
  - Sunumun girişi etkilimiydi?
  - Önemli noktalar örneklendirildi mi, açıklandı mı ve özetlendi mi?
  - Konular arasında etkili geçişler yapıldı mı?
  - Sunum etkili bir sonuca sahip miydi?
  - Zaman etkili ve verimli bir şekilde kullanıldı mı?
2. İçerik
  - İçerik doğru muydu?
  - İçeriğin seviyesi dinleyenlere uygun muydu?
  - Sunum ilgi çekici miydi?
  - Sunum sırasında görsel materyaller etkili bir şekilde kullanıldı mı?

9) PROJELER

Proje çalışmasında öğrenciler çözmek istedikleri problemi ya da yanıtını keşfetmek istedikleri soruları kendi girişimleri ile yapılandırır. Bu çalışma için gerekli olan bilgileri, materyalleri, araçları ve bunları nasıl elde edeceklerini kendileri belirler. Çalışmalarını kendileri planlar ve çözmek istedikleri problemle ya da yanıt bulmak istedikleri soruyla tutarlı

olarak bir sonuç yapılandırırılar. Bu aktivitelerin hepsi birbirinden ayrıdır. Ancak, araştırma raporu ya da proje ürünü gibi tek bir değerlendirme maddesinin kullanılması, öğrencilerin anlamlı geribildirimler almasını sağlayacaktır. Bu geribildirim öğrenmeye yardım edecek ve öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olmalıdır. Bazı projeler, sadece bir tek proje ürününe ya da raporuna bakılarak değil, birçok farklı ürüne (sözlü sunumlar, gözlem, metodoloji vb.) göre değerlendirilmektedir.

Projeler öğrencilerin bağımsız ve bireysel çalışma becerilerini geliştirirler. Ancak, bireysel çalışma farklı nitelikte ürünlerin ortaya konmasına neden olur. Bu da genel bir not sisteminin oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Projeler aynı zamanda öğrencilerin grup halinde çalışmalarına imkan sağlamaktadır. Ancak, grup projelerinde her öğrencinin ürünün ortaya konmasına katılımı aynı oranda olmamaktadır. Bu da çalışmanın nota dönüştürülmesinde problemlere neden olmaktadır. Bu gibi sorunlar genel değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Aşağıda projeleri değerlendirmek için kullanılacak kontrol listesi örneği sunulmuştur. Kontrol listesinde yer alan ölçütler konunun içeriğine, projenin amacına, öğrencilerden beklenen performans örneklerine bağlı olarak öğretmen tarafından yeniden yapılandırılabilir.

Proje Değerlendirme Formu Örneği**ÖĞRENCİNİN ADI – SOYADI:** .....**DEĞERLENDİRME TARİHİ / SÜRECİ:** .....**PROJENİN ADI:** .....

A. Organizasyon özellikleri	Evet	Hayır	Yorumlar
1. Öğrenci ödevin hedeflerini kavradı.			
2. Öğrenci ödevin gerekliliklerini ve ödevle ilişkin belirli terimleri kavradı.			
3. Öğrenci zaman çizelgesini ve ödevin bitiş tarihini kavradı.			
4. Öğrenci ödevin değerlendirilmesinde kullanılacak olan metodları/prosedürleri ve ölçütleri kavradı.			
5. Öğrenci ödev konusu tartışma ve ödev yönergelerine kendinden birşeyler katma fırsatına sahipti.			
6. Ödev öğrencinin yeterlilikleri doğrultusunda verildi.			
7. Ödevin tamamlanması sürecinde öğrenciye danışmanlık yapıldı.			
B. Öğrencinin öğrenmesi	Evet	Hayır	Yorumlar
1. Öğrenci kendi sorularını yapılandırdı ve bunları yanıtladı.			
2. Öğrenci bireysel girişimlerine delil gösterdi.			
3. Ödevi yaparken öğrenci diğer öğrencilerle fikir alışverişinde bulundu.			
4. Öğrenci ödevi hazırlarken sistemli bir şekilde çalıştı.			
6. Ödevin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütler: <ul style="list-style-type: none"> • planlama • organizasyon • yorum • sonuç • analiz • uygulama • sentez • hipotez • çıkarım / önerme • değerlendirme			
7. Ödevin doğruluğunu ve uygunluğunu değerlendirmede kullanılacak teknik özellikler: <ul style="list-style-type: none"> • Cümle yapısı • Noktalama işaretleri • İmla kuralları • El yazısı • Ödevdeki bilgiler			

<http://www.sasked.gov.sk.ca/docs/policy/studeval/index.html>

Alternatif değerlendirme genellikle öğrencilerin yerine getirmek durumunda oldukları bir görevi gerektirmektedir. Öğrencilerin bu görevi yerine getirirken gösterdikleri performans dereceli puanlama anahtarı (rubric), kontrol listeleri ya da gözlem formları ile değerlendirilmektedir.

10) DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI (RUBRIC)

Dereceli puanlama anahtarı bir ya da daha fazla ölçüt için, başarının / kazanımın birden fazla seviyede ifadesini sağlayan puanlama kılavuzudur.

Dereceli puanlama anahtarı:

- otantik öğrenme ile ilişkidir.
- konuya özel bilgi ve beceriler üzerine odaklanır.
- konuya özel içeriği temsil eder.
- başarının farklı seviyelerini tanımlar.

Dereceli puanlama anahtarının temel özellikleri:

Ölçüt ve her ölçüt için tanımlayıcılar,

Kazanım seviyeleridir.

• Bilgi temelli ölçütler, tanımlayıcılar ve kazanım seviyeleri:

1. Öğrenci konuya ilişkin önemli bilgileri tam ve detaylı bir şekilde kavradı.
2. Öğrenci konuya ilişkin önemli bilgileri tam olarak kavradı; ancak bu fazla detaylı bir kavrama olmadı.
3. Öğrenci konuyu tam olarak kavramadı ve bazı bilgilerde yanlış anlamalar oldu. Ancak, öğrenci konuya ilişkin temel bir kavrayış gerçekleştirdi.
4. Öğrencinin konuya ilişkin kavrayışı tam değil, bir çok yanlış anlamaları var. Öğrencinin konuyu kavradığı söylenemez.
5. Herhangi bir yargıda bulunulamaz.

• Beceri temelli ölçütler, tanımlayıcılar ve kazanım seviyeleri:

1. Öğrenci konuya ilişkin sergilemesi gereken becerileri belirgin bir hata olmadan ve akıcı bir şekilde yerine getirdi. Öğrenci aynı zamanda beceri işleminin temel özelliklerini kavradı.
2. Öğrenci konuya ilişkin becerileri, belirgin hatalar yapmadan gösterdi.
3. Öğrenci becerileri sergilerken bazı hatalar yaptı; ancak yine de becerileri sergilerken başarılı olduğu söylenebilir.
4. Öğrenci becerileri gösterirken bir çok hata yaptı. Tam olarak konu için önemli olan bu becerilere sahip olduğu söylenemez.
5. Herhangi bir yargıda bulunulamaz.

Dereceli puanlama anahtarı oluşturulurken;

- örneklere bakılmalıdır.
- ölçütler listelenmelidir.
- ölçütler gruplanmalıdır.
- kalite seviyeleri tanımlanmalıdır.
- örnek olarak bir dereceli puanlama anahtarı oluşturulmalıdır.
- daha sonra bu örnek gözden geçirilmelidir.
- açık olmayan ifadelerden ve gereksiz olumsuz cümlelerden kaçınılmalıdır. Öğrencilerin ne yaparlarsa başarılı olacaklarını ve ne yaparlarsa başarısız olacaklarını anladıklarından, bir sonraki görev yerine getirilirken neyi nasıl yapacaklarını anladıklarından emin olunmalıdır.

- Kalite seviyelerini tanımlamadan önce ölçütleri nasıl bir araya getirileceğinden emin olunmalıdır. “Evet”, “evet, fakat”, “hayır, fakat”, “hayır” gibi kalite seviyeleri kullanılabilir.

Aşağıda yazılı ya da grafik araştırma raporunun değerlendirilmesinde kullanılacak bir dereceli puanlama anahtarı örneği sunulmuştur. Araştırma konusuna, süreye, öğrencilerin sayısına bağlı olarak bu form öğretmen tarafından yeniden yapılandırılabilir.

Örnek

Ölçüt	Nitelik seviyesi / puan			
	4	3	2	1
Amaçlar	Rapor araştırmanın temel amaçlarını açık ve detaylı bir şekilde açıklıyor.	Rapor araştırmanın temel amaçlarını açıklıyor.	Rapor araştırmanın amaçlarından bazılarını açıklıyor. Ancak, bazı temel amaçların açıklanmasında eksiklikler var.	Rapor araştırmanın amaçlarını açıklamıyor.
Özellikler	Rapor araştırmanın özelliklerini detaylı bir şekilde ve bu özelliklerin bazı amaçlara nasıl hizmet edeceğini açıklamaktadır.	Rapor araştırmanın özelliklerini detaylı bir şekilde ve bazı amaçlara nasıl hizmet edeceğini açıklamaktadır.	Rapor araştırmanın bazı özelliklerini ve amaçlara nasıl hizmet edeceğini açıklamamaktadır.	Rapor araştırmanın özelliklerini ve hizmet ettiği amaçları açıklamamaktadır.
Eleştiri	Rapor araştırmanın zayıf ve güçlü yönlerini tartışıyor. Araştırmanın nasıl geliştirilebileceğine ilişkin bilgiler içeriyor.	Rapor araştırmanın güçlü ve zayıf yönlerini tartışıyor.	Rapor araştırmanın ya güçlü ya da zayıf yönlerini tartışıyor. İkisini birden tartışmıyor.	Rapor araştırmanın güçlü ve zayıf yönleri üzerinde durmuyor.
Bağlantılar	Rapor araştırmanın amaçları, özellikleri ve farklı türdeki olaylar arasında bağlantılar kuruyor.	Rapor araştırmanın amaçları, özellikler ve bir ya da iki farklı türdeki olay hakkında bağlantılar kuruyor.	Rapor araştırma ve diğer olaylar arasında açık ve doğru olmayan bağlantılar kuruyor.	Rapor araştırma ve diğer olaylar arasında bağlantı kurmuyor.

11) KONTROL LİSTELERİ

Kontrol listeleri performans ölçütlerinin listesini içermektedir. Bu listelerde ölçütün karşılanıp karşılanmadığı “evet” ya da “hayır” sütununda belirtilir. Bir başka deyişle, kontrol listeleri bir davranışın var olup olmadığını tespitinde kullanılırlar.

Aşağıda öğrencilerin derste işlenen bir konuya ilişkin tutum ve yargılarının değerlendirilmesinde kullanılacak kontrol listesi örneği sunulmuştur. Bu formdaki ölçütler konuya, süreye, öğrenci sayısına bağlı olarak öğretmen tarafından yeniden yapılandırılabilir.

Örnek

ÖĞRENCİNİN ADI – SOYADI: _____
DEĞERLENDİRME TARİHİ: _____

Ölçütün karşılandığını düşünüyorsanız “evet” sütununu, karşılanmadığını düşünüyorsanız “hayır” sütununu işaretleyiniz.

ÖLÇÜTLER	EVET	HAYIR
1. Öğrenci konu hakkında yapılan tartışmalara aktif olarak katıldı.		
2. Öğrenci konuya ilişkin soruları yanıtladı.		
3. Öğrenci tartışma sırasında sınıf kurallarına uygun davrandı.		
4. Öğrenci konu hakkında kendi fikirlerini ve bakış açılarını belirtti.		
5. Öğrenci diğer öğrencilerin yanıtları hakkındaki fikirlerini, düşüncelerini, yorumlarını ifade etti.		
6. Öğrenci konu hakkında istenenden fazla araştırma yaptığını gösterdi.		
7. Öğrenci konuya ilişkin görüşlerini savundu.		
8. Öğrenci konu hakkındaki düşüncelerine ilişkin eleştirileri kabul etti.		
9.		

12) GÖZLEM

Gözlemler belirli zaman aralıklarında yapılmalıdır. Gözlemler yapılırken iyi yapılandırılmış kontrol listeleri ya da derecelendirme ölçekleri (örneğin Likert türü ölçekler) kullanılmalıdır. Dereceli puanlama anahtarları (rubric) performansın puanlanmasında kavramsal bir çerçeve sağlayabilirler.

13) ÖZ ve AKRAN DEĞERLENDİRME

Bireysel veya kendini değerlendirme olarak da adlandırılabilir. Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini, özellikle başarı düzeylerini ve öğrenme sonuçlarını değerlendirmeleri olarak açıklanabilir. Temel amaç, öğrencilerin kendilerini değerlendirme becerilerini geliştirmektir çünkü yaşam boyu öğrenme, bireylerin yalnızca bağımsız çalışmalarını değil aynı zamanda kendi başarı ve gelişimlerini değerlendirmelerini zorunlu kılmaktadır. Değerlendirme süreci, öğrencinin öğrenmeye yaklaşımı, öğrencinin kendi güçlü ve zayıf yanları ve becerileri hakkında değerlendirme yapmasını sağlar.

Akran değerlendirme bir grup içinde yer alan bireylerin akranlarını değerlendirmeleridir. Bu değerlendirme öğrencilerin birbirlerini değerlendirme, eleştirme becerilerini kazandırmak amacıyla ve yapılan etkinlikleri başka kişilerce değerlendirmeleri amaçlanıyorsa kullanılır. Bu değerlendirme sırasında öğrencilerin becerileri de gelişir. Akran değerlendirme, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin artmasını da sağlar. Kişinin öğretmen dışında başka birinden de dönüt almasına yardımcı olur. Değerlendirmeye temel oluşturan beceriler ve ölçütlerin saptanması konusunda öğrenciye bakış açısı sağlar. Fakat bu değerlendirmenin de bazı sakıncaları vardır. Örneğin; akranlar arasında arkadaşlık durumu birbirlerine yüksek veya çok düşük puan verilmesine neden olabilir. Kendi aralarında anlaşarak birbirlerine yüksek puan verebilirler.

14) PERFORMANS ÖDEVİ

- Performans ödevi, öğrencilerin, öğrenme türleri gibi bireysel özellikleri dikkate alınarak, bunları eyleme dönüştürmelerini sağlayacak durum ve ödevler olarak tanımlanabilir.
- Performans ödevi, öğrencinin günlük yaşamındaki problemleri nasıl çözeceğini ve problem çözmek için sahip olduğu bilgi ve becerileri nasıl kullanacağını göstermesini ister.
- Performans ödevlerinin değerlendirilmesi süreç içine yayılmıştır, zamana bağlı değildir.
- Gözlenebilen bir performans veya somut bir ürünle sonuçlanmaktadır.

- Performans ödevleriyle öğrenciler, sınav saatleriyle sınırlandırılmaksızın geniş bir zaman diliminde çalışma ve tekrar yapma, oluşturulan ölçütlere göre yeterli derecelerini ortaya koyma olanaklarına sahip olurlar.
- Performans ödevi, öğrencinin yeni bilgiyi yapılandırmasını gerektirir.
- Performans ödevlerinde, tek bir cevap yoktur. Ödevi tamamlamak için değişik yollar bulunmaktadır. Bu nedenle iyi tanımlanmış bir ölçütle değerlendirmelidir.
- Başarılı bir değerlendirme yapmak için her bir performans ödevi bir dereceli puanlama anahtarı (rubric) ile eşleştirilmelidir.
- Öğrenciler performans dereceli puanlama anahtarının bir örneğini alırlar. Böylece değerlendirme sürecinde, öğrenciler kendilerinden ne beklediğini bilerek çalışmalarını ona göre yönlendirirler.
- Dereceli puanlama anahtarı, öğrencinin başarısı için bir yol haritasına dönüşür.

Hangi Tür etkinlikler Performansa Dayalı Değerlendirme Sürecinde Kullanılabilir?

Ürünler: Kompozisyon, makale yazma, grafik çizme, deney düzeneği oluşturma vb.

Üst düzey düşünme becerileri: Bilgiyi edinme, düzenleme, kullanma vb.

Gözlenebilir performanslar: Deney yapma, kroki, resim çizme, bir araç yapma vb.

Alışkanlıklar ve sosyal beceriler: Grup çalışmasına yatkınlık, başkalarının fikirlerine önem verme, kendini ifade etme, sunum yapabilme vb.

15) KAVRAM HARİTALARI

Kavram haritaları, bilgiyi organize etmek ve sunmak için yapılmış grafiksel araçlardır. Bu araçlar daire ya da bir çeşit kutu içine yazılmış olan kavramları içerir. Kavram haritalarında iki kavram arasındaki ilişki, üzerine ilişkiyi belirleyen ifadelerin yazıldığı doğrularla gösterilir. İlişkiyi belirleyen bağlantı ifadeleri ile iki kavram tamamlanarak anlamlı bir cümle oluşturur

Kavram haritaları;

1. Bir konunun öğretiminde
2. Öğrenmeyi kolaylaştırmada
3. Öğrenme sürecini kontrol etmek ve kavram yanlışlarını ortaya çıkarmada
4. Değerlendirme yapma amaçlı kullanılabilir.

Kavram Haritalarını Değerlendirmek İçin Kullanılabilecek Ölçütler

Kavramların uygun şekilde nitelendirilmesi

- Kavramlar, en fazla üç sözcükle temsil edilmelidir.
- Kavramların yerleşimi genelden özele doğru hiyerarşik olarak sıralanmalıdır.

Bağlama sözcüklerinin uygun şekilde nitelendirilmesi

- Haritada kavramlarla bağlantılar arasındaki ayırım belirgin olmalıdır.
- İki kavram arasındaki bağlantılar anlamlı olmalıdır.
- İlişkiyi doğru şekilde temsil etmelidir.

Kavramların çapraz bağlanması

- En iyi haritalar, kavramlar arasındaki çapraz bağlantıları yeterli ölçüde gösterenlerdir.
- Çapraz bağlantılar, öğrencinin, birbirine bağlı çok sayıda düşünceyi bildiğini gösterir.
- Çapraz bağlantılar, yaratıcılığı ortaya çıkarır.

Kavram Haritalarının Oluşturulma Aşamaları

1. Önceden hazırlanmış bir örneği öğrencilerinize gösteriniz.
2. Bu örnekte kavramların harita üzerinde nasıl birleştiğini sorunuz.
3. Harita üzerindeki çapraz bağlantıların neyi ifade ettiğini gösteriniz.

4. Öğrencilere yeni bir kavram haritası hazırlatmak için, onlardan en çok bildikleri kavramları ya da onlara kısa bir metin verip, metinden çıkardıkları kavramları listelemelerini isteyiniz. (Gerekirse yardım ediniz.)
5. Sonra bu kavramları en genelden daha özele doğru sıralamalarını isteyiniz.
6. Hangi kavramın konuyla en çok ilişkili olduğunu sorunuz ve bunu daire içine almalarını isteyiniz.
7. Öğrencilerin konuyla ilgili en önemli kavramdan daha az önemli olana doğru kavram ilişkisini hazırlamasına fırsat veriniz. Kavram haritalarını oluşturmalarına yardımcı olunuz.
8. Öğrencilerinize, kendi kavram haritalarına dayanan kısa bir hikâye yazdırınız.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, K. Ü. (2000.). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası,
- AÇIKGÖZ, K. Ü.(1998.) “Tarih Dersinde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri.” **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları
- AÇIKGÖZ K. Ü. (2003). **Aktif Öğrenme** İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- AIKEN, L. R. (2000). *Psychological Testing and Assessment* (10thEdition). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- ANGELO, T.A. (Summer, 1991). "Ten Easy Pieces: Assessing Higher Learning in Four Dimensions." In T.A. Angelo (Ed.) *Classroom Research: Early Lessons from Success*. San Francisco: Jossey-Bass. *New Directions for Teaching and Learning*, 46, 17-31.
- BİLEN, M. (2002).**Plandan Uygulamaya Öğretim**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- CHATTERJI, M. (2003). *Designing and Using Tools for Educational Assessment*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- DEMİREL, Ö. (2000). **Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**. Ankara: Pegem Yayıncılık,
- DİLEK, D. (2001).**Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- DOĞANAY, H. (2003).**Coğrafyaya Giriş**. Erzurum: Aktif Yayıncılık,
- DOĞANAY, H. (2003).**Coğrafya Öğretim Yöntemleri**. Erzurum: Aktif Yayıncılık,
- ERDEN, M. (Tarihsiz) **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. İstanbul: Alkım Yayınevi.,
- ERDEN, M. ve Yasemin Akman. (1998).**Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Arkadaş Yayınevi
- FİDAN, N. (1985).**Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Alkım Yayınevi,
- Sosyal Bilimleri Açın**. (2005) (Çev: Şirin Tekeli)Gulbenkian Komisyonu İstanbul: Metis Yayınları
- GRONLUND, N. (2003). **Assessment of Student Achievement**. Boston: Allyn and Bacon.
- GÖZÜTOK, D. (2000). **Öğretmenliğimi Geliştiriyorum**. Ankara: Siyasal Kitabevi
- HALADYNA, T. M. & Downing, S.M. (1989a). A taxonomy of multiple-choice item-writing rules. **Applied Measurement in Education**, 2(1), 37-50.
- HUBA, M. & Freed, J. (2000). **Learner-Centered Assessments on College Campuses: Shifting the Focus from Teaching to Learning**. Boston: Allyn and Bacon.
- JOHNSON, D.W. & Johnson, R.T. (2002). **Meaningful Assessment: A Manageable and Cooperative Process**. Boston: Allyn and Bacon.
- Milli Eğitim Bakanlığı **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6– 7.sınıflar)** (2005) Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- Milli Eğitim Bakanlığı **İlköğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9,10,11,12. Sınıflar)**(2005) Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- Milli Eğitim Bakanlığı **İlköğretim Din Kültürü Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)**(2005) Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- MCKEACHIE, W.J. (1999). **Teaching Tips: Strategies, Research, and Theory for College and University Teachers**. Boston: Houghton Mifflin Company.
- SENEMOĞLU, N. (1997).**Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi,
- Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek** (2001). İstanbul: Metis yayınları
- SÖNMEZ, V. (1998).**Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- PAYKOÇ, F. (1991). **Tarih Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- POPHAM, W.J. (2000). **Modern Educational Measurement: Practical Guidelines for Educational Leaders**. Boston: Allyn and Bacon.
- Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması**. (2000). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları
- TRICE, A. (2000). **A Handbook of Classroom Assessment**. New York: Addison Wesley Longman, Inc.
- TRIGWELL, K. (1992). **Information for UTS staff on Assessment**. Sydney: UTS Working Party on Assessment.
- TOGAN, Z. V. (1969). **Tarihte Usûl**, İstanbul.
- ÖZTÜRK, C ve Otluoğlu, R. (2002). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

YAVUZ, K. E. (2005). **Aktif Öğrenme**, Ankara: Ceceli Okulları Yay.

YILDIRIM, Cemal. (1999)**Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, Ankara, ÖSYM. Yayınları, (14. basım)

YARARLANILAN İNTERNET ADRESLERİ

<http://artswork.asu.edu>

<http://www.aof.edu.tr>

<http://www.ceap.wcu.edu>

<http://eğitim.erciyes.edu.tr/eğitim1> program

<http://www.fic.engr.utexas.edu>

<http://www.iml.uts.edu.au>

<http://www.iml.uts.edu.au>

<http://teaching.berkeley.edu>

<http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/147>

<http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/kitaplar/sosbil/ogrt/unite1.doc>

<http://www.yok.gov.tr./egitim-ogretmen/kitaplar/sosbil/org/unite1.doc>

SÖZLÜK

AKRAN DEĞERLENDİRME: Öğrencilerin kendi gruplarındaki arkadaşlarını değerlendirmeleridir.

ANLAM ÇÖZÜMLEME TABLOLARI: Öğrencilerin de katıldığı bir etkinlik ile kavramların özelliklerinin gösterildiği tablolardır. Anlam Çözümleme Tabloları kavramların tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin öğrenilmesinde etkili biçimde kullanılabilir. Anlam Çözümleme Tablosu bir defa hazırlandıktan sonra kavramları pekiştirmek için de kullanılabilir.

BECERİ: Uygun öğrenme ve öğretim ortamında bireyin, hazır bulunuşluk düzeyine göre düşünsel ve davranışsal bir çabaya girmesi sonucu bir işi kolaylıkla ve ustalıkla yapar hâle gelmesidir.

DEĞER: Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır.

DERECELENDİRME ÖLÇEKLERİ (RUBRİK): Derecelendirme ölçekleri, performansı tanımlayan kriterleri içeren puanlama rehberidir. Herhangi bir çalışmanın puanlanması için geliştirilmiş ölçütleri içeren bir araçtır.

GİRİŞİMCİ: Yeni bir ürün yaratmak veya bir işi yürütmek amacıyla daha iyi yollar geliştirmek için risk alan kişidir.

İŞBİRLİĞİNE DAYALI ÖĞRENME (KUBAŞIK ÖĞRENME) : Öğrencilerin küçük gruplar hâlinde belirli amaçlara ulaşmak için tüm kaynak ve çabalarını birleştirdikleri öğrenme türüdür. İşbirliğine dayalı öğrenme türünde, öğrenciler ortak amaçlara dönük olarak çalışırlar.

KANITI TANIMA VE KULLANMA: Kanıt, bir şeyin doğruluğu ve gerçekliği konusunda kullanılan her türlü belgedir. Birincil kaynak, olayın geçtiği döneme ait kaynaklardır. İkincil kaynaklar ise; bu kaynaklara dayanılarak hazırlanmış telif eserlerdir. Birincil kaynaklar yazılı, görsel ve işitsel dokümanlardan ve nesnelere dayanmaktadır. Gazeteler, mektuplar, kimlikler, günlükler, nüfus verileri, haritalar, mimari çizimler, fotoğraflar, aile fotoğrafları, filmler, videolar, sözlü tarih kayıtları, görüşme kayıtları, müzik kayıtları, buluntular, aletler, silahlar, atadan kalma aletler, malzemeler, giysiler, icatlar, mezar taşları birincil kaynaklardır.

KAVRAM: Kavram; bir şey üzerine ve özellikle o şeyin nitelikleri ya da imleri üzerine taşıdığımız genel düşünceye verilen addır. Temel kavramlar, yüksek düzeyde soyutlamalar taşıyan sözlü örüntülerdir. Kavramlar soyut olup belli bir hüküm taşırlar.

KAVRAM AĞLARI: Öğrencilerin izlenimlerini, düşüncelerini yazılı öğretim araçlarındaki (ders kitabı, dergi, ansiklopedi, vs.) kavram ve ilkelerle uyumlu bir biçimde sergileyen grafik araçlardır.

KAVRAM HARİTASI: Temel bir kavram etrafında, bu temel kavramla ilişkili diğer kavramları ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini gösteren şematik yapılarıdır.

KAZANIM: Öğrenme süreci içerisinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlardır.

KÜME: Ünitenin işlenmesi çalışmalarında üniteye ilişkin problemlerden ve konulardan doğan ilgi ve ihtiyaçlara göre genel olarak amaçları aynı olan fakat farklı yetenek seviyelerindeki 3 – 7 öğrenciden oluşturulan gruplara küme denir.

MEKÂNI ALGILAMA: Bir cismin şeklini göz önünde canlandırabilme, mekânla ilgili çizimleri okuma, mekâna ait bilgileri kullanarak kâğıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilme ve bir yeri kâğıt üzerine çizilmiş hâli ile karşılaştırabilme becerisidir. Mekânı algılama becerisi varlıklar arasındaki ilişkiyi anlamayı mümkün kılar. Bu sayede coğrafi kavramların algılanması, bunlar arasındaki ilişkilerle, sebep ve sonuçlarının açıklanabilmesi mümkün olur. Mekânı algılama becerisi sadece ortamda olan unsurları fark edip söyleme, onların niceliği ve niteliklerini tanıma ile ilgili değildir. Özellikle mekânın farklı şekillerde ifade edilmesinde, yani en basit anlamıyla çizilmesinde mekânı algılama becerisi çok önemlidir.

ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI (PORTFOLYO) : Öğrencilerin bir ya da birkaç alandaki çalışmalarını, harcadığı çabayı, geçirdiği evreleri gösteren başarılarının koleksiyonudur. Öğrencinin

gelişimini, velisinin ve öğretmenlerinin izleyebilmesine olanak sağlayan bir çalışmadır. Sınıf içi etkinliklerin bir araya getirilip, yansıtılmasıyla oluşan öğrenci ürün dosyası, aynı zamanda hem öğretmen hem de öğrenci için bir değerlendirme yöntemidir.

ÖN BİLGİ: Gözlem, deney ya da çeşitli zihinsel çıkarımlar yoluyla bireyin önceden edindiği bilgilerdir. Ön bilgiler yapılandırıcı yaklaşımda özel bir öneme sahiptir. Çünkü ön bilgilerin ışığında yeni kazanılan bilgilerin incelenmesi, yorumlanması ve anlamlandırılarak beyinde yapılandırılması söz konusudur.

ÖZ DEĞERLENDİRME: Belli bir konuda bireyin kendini değerlendirmesidir.

PERFORMANS DEĞERLENDİRME: Performans değerlendirme, öğrencinin bilgiyi nasıl anladığı ve nasıl kullandığı hakkında bilgi veren bir değerlendirme türüdür. Öğrencinin var olan bilgilerini bir ürüne veya aktiviteye dönüştürmesini, günlük yaşamındaki problemleri nasıl çözeceğini ve problem çözmek için sahip olduğu bilgi ve becerileri nasıl kullanacağını inceleyerek süreç içinde değerlendirilmesidir..

PROJE: Öğrencilerin genellikle somut bir ürüne ulaşmak için tek başına veya küçük gruplar hâlinde bir görev üzerinde uzun bir süre bireysel veya birlikte çalışmalarıdır. Projelerin temel amacı, öğrencilerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarına yardım etmek ve onları başkalarıyla işbirliği içerisinde çalışmaya motive etmektir.

SİMÜLASYON: İncelenen bir gerçek hayat sisteminin belli bir zaman diliminde istenilen gerçek karakteristiklerini tahmin etmek amacıyla sistemin matematiksel, mantıksal bir modelinin geliştirilmesi ve bu sistem üzerinde deneyler yapılması sürecidir. Simülasyon yazılımları, laboratuarda pahalı veya ulaşılamayan materyal veya araç gereci, tehlikeli maddeleri veya işlemleri, öğrencilerin henüz ulaşmadığı beceri düzeylerini, çok uzun zaman alacak deneyler sonucunda yapılandırılacak olan kavram ve modelleri inceleme fırsatları verir. Eğitici ortamda simülasyonlar, gerçekte olayların taklit veya kopyalarının güçlü bir teknikle öğretilmesidir. Simülasyonlar, öğrencileri motive eder, olayların gerçek ortamda nasıl bir tepki vereceğini öğretir. Simülasyon gerçek olayları basitleştirir. Öğrenci olayları, gerçek ortamlara benzer ortamlarda öğrenir.

SOSYAL BİLGİLER: Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimlerin ve Yurttaşlık Bilgisinin konularının, öğrenme alanlarını yansıtan bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.

SOSYAL BİLİMLER: İnsanı, toplumu ve ağırlıklı olarak insan-insan, insan-toplum ve insan-eşya ilişkilerinin sistemli bir biçimde incelenmesini amaçlayan, bilimsel yöntemle uygun olarak üretilmiş düzenli bilgiler bütünüdür. Ayrıca Sosyal Bilimler tarih, coğrafya, psikoloji ve sosyoloji disiplinlerine ait konuları yansıtan, öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecekteki siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik olayları değerlendirirken, sosyal bilimlere ait kavramları, sosyal bilimcilerin sahip olduğu becerilerini kullanabilmesinin hedeflendiği, çok boyutlu bakış açısı ve disiplinler arası anlayışıyla oluşturulmuş bir ortaöğretim dersidir.

TOPLUM HİZMETİ UYGULAMALARI: Yaşamları boyunca insanlığa hizmet etmek amacıyla, demokratik süreçlere katılan gönüllü yardım kuruluşlarında görev alan bireyler yetiştirmek ve öğrencileri küçük yaşlardan itibaren sosyalleşmeyi amaçlayan uygulamalardır. Çocuk Esirgeme Yurdu, Huzurevini ziyaret, gönüllü çevre kuruluşlarında çalışmak gibi.

TUTUM: Tutum; bireylerin belli bir kişiyi, grubu, kurumu veya bir düşüncüyü kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluşluk hali veya eğilimdir. Tutum bir bireye atfedilen bir eğilimdir. Gözlenebilen, ortaya konan davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir.